

Dicle Üniversitesi Veteriner Fakültesinde İç Hastalıkları Anabilim Dalı Kliniğine Mayıs 2003-Aralık 2008 Tarihleri Arasında Muayene ve Tedavi için Getirilen Hayvanların Genel Analizi

Hasan İÇEN¹, Aynur ŞİMŞEK¹

¹Dicle Üniversitesi Veteriner Fakültesi, İç Hastalıkları Anabilim Dalı, Diyarbakır-TÜRKİYE

Özet: Bu araştırmanın amacı; Dicle Üniversitesi Veteriner Fakültesi İç Hastalıkları Anabilim Dalı Kliniğince 2003-2008 yılları arasında muayene ve sağaltım için getirilen 338 sığır, 95 koyun ve keçi, 130 kedi, 285 köpek, 32 at, 4 eşek ve 17 kanatlı ile 3 ekzotik hayvan, olmak üzere toplam 904 hayvanın değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Sindirim sistemi 231 (%23,29), solunum sistemi 189 (%19,05), dolaşım sistemi 31 (%3,13), üriner sistem 15 (%1.51), sinir sistemi 7 (%0.71), deri 44 (%4.44), metabolizma 29 (%2.92), kan paraziti 84 (%8.47), paraziter 108 (%10.89), enfeksiyöz 50 (%5.04), zehirlenmelerin 9 (%0.91) ve diğer olguların ise 195 (%19.66) adet olduğu tespit edildi. Hastalıkların en fazla görüldüğü ayın Mayıs en az görüldüğü ayın ise Ocak olduğu tespit edildi. Elde edilen verilere göre 2008 yılı hastalığın en fazla görüldüğü ve sağaltımın yapıldığı yıl olarak belirlenirken, 2003 yılının ise en az hastalığın görüldüğü yıl olarak belirlendi.

Sonuç olarak: Mayıs 2003 -Aralık 2008 yılları arasında Dicle Üniversitesi Veteriner Fakültesi İç Hastalıkları Anabilim Dalı Kliniklerine getirilen hayvanlarda tüm hastalıklar arasında sindirim, solunum sistemi hastalıkları ve diğerlerinin (genel muayene ve aşılama) görülme oranının daha fazla olduğu belirlenmiş, koruyucu önlemlerin alınmasıyla insidensin azaltılabileceği kanısına varılmıştır

Anahtar Kelimeler: Hastalık, Hayvan, İç Hastalıkları, Muayene, Sağaltım

General Analysis on the animals admitted for examination and treatment to clinics of internal medicine of Dicle University Veterinary faculty between may 2003- December 2008.

Summary: The aim of this study were evaluated on the animals admitted for examination and treatment to clinics of internal medicine of Dicle University Veterinary faculty between may 2003- December 2008. These animals were assessed according to species, diseases and years. The number of animals admitted were 904. These animals were cattle 338, sheep and goat 95, cats 130, dogs 285, horses 32, donkeys 4, avian 17 and exotic 3. Alimentary system disease 231 (23,29%), Respiratory system diseases 189 (19.05%), Cardiovasculer system disease 31(3,13%), urinary system diseases 15(1,51%), nervous system diseases 7 0,71%), cutaneous diseases 44(4.44%), metabolism diseases 29(2.92%), blood parasites 84(8,47%), parasites diseases 108(10.89%), infection diseases 50(5.04%), toxication 9(0.91%) and another cases 195(19.66%) were determined. The number of diseases were increased in May and decreased in January. The diseases were seen higher in year of 2008 and, the lower in year of 2003.

As a result, it was seen that animals admitted to clinics of Dicle University Veterinary Faculty percentage of digestive, respiratory diseases and others (general examination and vaccination) were found higher than the other diseases and the incidence of diseases may be lowered by prophylactic procedures.

Key Words: Animal, Diseases, Internal Medicine, Examination, Treatment

Giriş

Dicle Üniversitesi Veteriner Fakültesi klinikleri Mayıs 2003 yılında faaliyete girmiştir. Kliniklerin hizmete girmesiyle hem Veteriner Hekim adaylarına hem de Diyarbakır ve çevresindeki hayvan sahiplerine hastalıklarının tanı, sağaltım ve profilaksisinde hizmet verilmeye başlanmıştır.

Veteriner Fakülteleri hayvanlarda görülen çeşitli hastalıkların tanısı, sağaltımı ve profilaksisi amacıyla hizmet vermektedirler. Fakülte kliniklerine getirilen hayvanlar yöredeki hayvan popülasyonu ve hastalık çeşitliliği bakımından önemli göstergeler oluşturmaktadır. Araştırmacılar (1,2) Kars çevresinde RPT (Retiküloperitonitis Travmatika), buzağı septisemileri, solunum sistemi hastalıkları, antraks, brusellozis, leptospirozis, listeriozis, tüberkülozis ve salmonellozis gibi hastalıkların yaygın olarak görüldüğünü bildirmişlerdir.

Kennerman ve ark., (3) benzer araştırmada sığır ve koyunlarda hastalıkların en çok 0-6 aylık dönemde görüldüğünü, tüm hastalıklar arasında sindirim sistemi, solunum sistemi ve enfeksiyon hastalıklarının görülme oranının daha fazla olduğunu ve özellikle 0-6 aylık dönemde profilaktik önlemlerin alınmasıyla insidensin azaltılabileceğini bildirmişlerdir.

Dicle Üniversitesi Veteriner Fakültesi İç Hastalıkları Anabilim Dalı Kliniğine getirilen hayvanların, Diyarbakır ve çevresinde görülen zoonoz ve ekonomik kayıplara yol açan hastalıkları yansıtması bakımından iyi bir gösterge olabileceği düşünülmektedir. Bu çalışma ile Dicle Üniversitesi Veteriner Fakültesi İç Hastalıkları Anabilim Dalı Kliniğine getirilen hayvanların yıllara, türlerle ve tanısı konulan hastalıklara göre dağılımlarının ortaya konulması amaçlanmıştır.

Materyal ve Metot

Araştırmanın materyalini Dicle Üniversitesi Veteriner Fakültesi İç Hastalıkları Kliniğine 2003-2008 yılları arasında muayene ve sağaltım için getirilen 338 sığır, 95 koyun ve keçi, 130 kedi, 285 köpek, 32 at, 4 eşek ve 17 kanatlı ile 3 baş ekzotik hayvan olmak üzere toplam 904 hayvan oluşturdu.

Yıllara göre hayvan türlerinin dağılımları, hasta hayvanların tür ayrımı yapılmaksızın aylara ve yıllara göre dağılımları ile hastalıkların yerleştikleri sisteme göre dağılımları tablolar halinde sunuldu. Herhangi bir hastalığı olmaksızın muayeneye getirilenler ile aşılama "diğer" başlığı altında incelendi.

Hastalıkların yerleştikleri sisteme göre sınıflandırılmasında Veteriner İç Hastalıkları kitabından yararlanıldı (4). Muayene edilen sığırlar, 3 aya kadar olanlar buzağı, 4 ay-2,5 yıla kadar olanlar genç sığır ve daha yaşlı olanlar ise ergin sığır olarak gruplandırılmıştır.

Bulgular

Mayıs 2003-Aralık 2008 yılları arasında 139 baş (%15,38) buzağı, 47 baş (%5,20) genç sığır, 152 baş (% 16,81) ergin sığır, 3 baş (%0,33) ekzotik hayvan, 84 baş (% 9,29) koyun, 11 baş (%1,22) keçi, 32 baş (%3,54) at, 4 baş (%0,44) eşek, 285 baş (%31,53) köpek, 130 baş (%14,38) kedi ve 17 baş (%1,88) kanatlı hayvanın olmak üzere toplam 904 baş hayvanın muayene ve sağaltımı yapılmıştır (Tablo 1).

2008 yılındaki hasta sayısının diğer yıllara göre daha fazla olduğu tespit edildi (%21,9). Bu dönemde kliniklerin tanıtımı amacıyla çevredeki yerleşim bölgelerine gezici ve tanıtıcı klinik faaliyetleri yapılmıştır. Yine Mayıs ayındaki hasta sayısının diğer aylara göre daha fazla olduğu görülmektedir (Tablo 2).

Sindirim sistemi hastalıklarının 231 (%23,29), solunum sistemi hastalıklarının 189 (%19,05), dolaşım sistemi hastalıklarının 31 (%3,13), üriner sistem hastalıklarının 15 (%1,51), sinir sistemi hastalıklarının 7 (%0,71), deri hastalıklarının 44 (%4,44), metabolizma hastalıklarının 29 (%2,92), kan paraziti hastalıklarının 84 (%8,47), paraziter hastalıkların 108 (%10,89), enfeksiyöz hastalıkların 50 (%5,04), zehirlenmelerin 9 (%0,91) ve diğer olguların ise 195 (%19,66) adet olduğu tespit edildi (Tablo 3).

Klinikte en sık karşılaşılan hastalıkların primer indigestyon, RPT, rumen asidozu, botulismus, şap, pnömoni, ekto ve endoparazitler, theileriozis, babeziozis, anaplazmozis, ephemeral fever (üç gün hastalığı) hypovitaminozis A, raşitizm, pika, enteritis ve neonatal septisemi olduğu belirlendi.

Tartışma ve Sonuç

Son yirmi yılda ülkemizin içinde bulunduğu terör ve sosyoekonomik durum nedeniyle köylerden kentlere doğru yoğun bir göç yaşanmış, kırsal kesimin nüfusu azalırken, büyük kentlerin nüfusları önemli ölçüde artarak önceki nüfuslarının iki katına ulaşmıştır. Destekleme ve örgütlenme konularındaki yetersizlikler, girdi maliyetlerinin sürekli artması hayvanlara yapılan masrafların yüksek olması ve satışlardan elde edilen gelirlerin düşüklüğü buna karşın hayvansal ürünlerdeki fiyat düşüklüğü

nedeniyle geçimini hayvancılıktan temin edenlerin sayısında azalma olmuştur.

Dicle Üniversitesi Veteriner Fakültesi İç Hastalıkları Anabilim Dalı tarafından 5 yıllık süre içerisinde toplam 904 baş hasta hayvanın muayene ve sağaltımı yapılmıştır.

İnsanların ihtiyaçları ve yaşam tarzının değişmesi nedeniyle pet hayvan sayısında bir artış olduğu tespit edilmiştir. Bu yüzden muayene edilen kedi ve köpek sayısında önemli bir artış olduğu belirlenmiştir. 2003 yılında muayene ve sağaltımı yapılan kedi ve köpek sayısı 16 iken 2008 yılında bu sayı 147'ye ulaşmıştır. Beş yıllık dönem göz önüne alındığında ilk yıllarda büyük baş hayvan sayısında bir artış görülürken daha sonra sayının giderek azaldığı tespit edilmiştir. Bunun da nedeni büyük baş hayvancılığa yönelik özel veteriner kliniklerin sayısındaki artıştan kaynaklandığı sanılmaktadır. Bu bulgular araştırmacıların (5, 6) bulguları ile uyumluluk göstermektedir.

İlkbahar ve yaz mevsimlerindeki hasta sayısının sonbahar ve kış mevsimlerine göre daha fazla olduğu görülmektedir. Bu da araştırmacıların (6-9) bulgularını destekler niteliktedir. İlkbaharda hastalıkların daha fazla görülmesi doğumların bu mevsimde gerçekleşmesine bağlı olarak yeni doğan hayvanlarda septisemi grubu hastalıkların görülmesi ve hayvanların kış boyunca depo besinlerini tüketmelerinden kaynaklanabilir. Yaz aylarında ise aşırı sıcaklığa bağlı olarak şekillenen sıcaklık stresi ile kan paraziti enfeksiyonlarının sık olarak görülmesi hasta sayısında artışa neden olduğu düşünülmektedir. Bölgemizde sıcaklıklar Nisan ayından itibaren başladığı için bu aydan sonra kan paraziti hastalıklarına diğer bölgelere göre daha erken dönemde rastlanılmaktadır.

Hastalıkların yerleştikleri sistemlere göre dağılımları incelendiğinde; sindirim sistemi hastalıkları (%23,29), solunum sistemi hastalıkları (%19,05), paraziter hastalıklar (%10,89) ve kan paraziti hastalıklarının (%8,47) daha çok görüldüğü tespit edildi. Dabak ve ark., (6)'ları benzer araştırmada en çok sindirim sistemi, kan paraziti, solunum sistemi ve metabolizma hastalıklarının görüldüğünü bildirmişlerdir. Kennerman ve ark., (3) ise en çok sindirim sistemi, solunum sistemi ve metabolizma hastalıklarının görüldüğünü tespit etmişlerdir. Sekin ve ark., (10)'ları da en çok sindirim sistemi ve bunu izleyerek solunum sistemi hastalıklarının görüldüğünü bildirmişlerdir. Meraların yasaklanması ile koyunculuk yok olma aşamasına gelmiş sığırcılık ise kapalı ahırlarda yapılmaya başlanmıştır. Buna bağlı olarak

hayvanlarda dengesiz beslenme, ahırların yetersiz havalandırılması ve sıcaklık stresinden kaynaklanan sindirim ve solunum sistemi hastalıkları daha sık görülmektedir.

Sonuç olarak, kliniklerimize beş yıllık bir süre içerisinde getirilen 904 baş hayvanda tanısı konulan hastalıklar toplu olarak değerlendirildiğinde; hayvanların, Diyarbakır ve çevresinde görülen zoonoz ve ekonomik kayıplara yol açan hastalıkları yansıtması bakımından iyi bir gösterge olabileceği düşünülmektedir. Yeterli ve dengeli besleme, barmak bakımı, iç ve dış parazitlerle mücadele ile bakteriyel ve viral hastalıklara karşı koruyucu aşılamaların zamanında yapılması ile bu hastalıkların sıklığının azalabileceği kanaatine varılmıştır. Ayrıca meraların serbest bırakılması ile koyunculüğün ve keçi yetiştiriciliğinin desteklenmesi ile bölge hayvancılığına katkıda bulunacağı ve halkın ekonomik olarak refaha kavuşacağı kanısındayız.

Teşekkür: Çalışmamızda katkılarından dolayı D.Ü. Veteriner Fakültesi İç Hastalıkları Anabilim Dalı Başkanı Prof. Dr. Servet SEKİN'e teşekkürlerimizi sunarız.

Kaynaklar

1. Karademir B (2001). KAÜ Veteriner Fakültesi İç Hastalıkları Kliniklerine 1999 Yılında Kabul Edilen Hayvanların Genel Durumu İ.Ü Vet Fak Derg. 27(2),377-383
2. Gökçe G, Şendil Ç, Sural E. (1997). 1996 Yılında Kafkas Üniversitesi Veteriner Fakültesi Kliniklerine Getirilen Hayvanların İç Hastalıklarının İstatistiksel Değerlendirilmesi. Kafkas Üniv Vet Fak. Derg 3(2)181-186
3. Kennerman E, Yılmaz Z, Şentürk S (2003). Uludağ Üniversitesi Veteriner Fakültesi İç Hastalıkları Kliniğine Getirilen Sığır ve Koyunların Değerlendirilmesi Uludağ Üniv. Vet Fak Derg 22 (1-2-3)19-25.
4. İmren HY, Şahal M (1994). Veteriner İç Hastalıkları. Medisan Yayınevi, Ankara.
5. Yılmaz Z, Kennerman E, Şentürk S Temizel M, Aytuğ N (2002). Uludağ Üniversitesi Veteriner Fakültesi İç Hastalıkları Kliniğine Getirilen Kedi ve Köpeklerin Değerlendirilmesi (1990-2000) Uludağ Üniversitesi Vet Fak Derg 21: 23-31
6. Dabak M, Gül Y, Yılmaz K, Özdemir H, Elitok B: (2001)Fırat Üniversitesi Veteriner Fakültesi İç Hastalıklar Kliniği'ne 1989-1998 Yılları Arasında Getirilen Hayvanların İç Hastalıkları Yönünden Genel Analizi, F.Ü. Sağlık Bil. Dergisi, 15 (1), 39-44,
7. Şimşek A, Kaya A (2007) Van İli ve Çevresinde 2000-2003 Yılları Arasında Görülen Hastalıkların İnsidansı ve

Mevsimplere Göre Dağılımı Üzerine Araştırmalar. Y.Y. Üniv. Vet Fak Derg. 18(2)59-64

8. Mamak N, Durgut R, Görgülü Ö. (2007). Mustafa Kemal Üniversitesi Veteriner Fakültesi Kliniklerine Getirilen Sığırların Değerlendirilmesi. Veteriner Cerrahi Dergisi 13(1) 11-15

9. Kozat S, Denizhan V (2007). Van İlinin Özalp ve Saray İlçelerinde Hayvanlarda görülen İç Hastalıkların Mevsimsel Dağılımı,YYÜ; Vet Fak Derg, 18(2):13-16.

10. Sekin S, Voyvoda H, Ağaoğlu Z.T, Karaca M.(1996) Yüzüncü Yıl Üniversitesi Veteriner Fakültesi İç Hastalıklar Kliniğine Van ve Çevresinden 1992-1997 Yılları Arasında Getirilen Hayvanlarda Saptanan Hastalıkların Genel Analizi, Y.Y.Ü. Vet. Fak. Derg, 7, (1-2), 106-109

Yazışma Adresi:

Yrd. Doç. Dr. Hasan İÇEN, Dicle Üniv. Vet. Fak. Diyarbakır-TÜRKİYE, e-mail: hasanicen@hotmail.com

Tablo1: Hastaların türlere göre dağılımı

Yıllar	Buzağı	Genç sığır	Ergin sığır	Ekzotik	Koyun	Keçi	At	Eşek	Köpek	Kedi	Kanatlı	Toplam (%)
2003	11	5	20	0	18	0	5	0	9	7	2	77
2004	30	10	35	0	30	5	7	0	20	11	4	152
2005	36	18	40	0	15	3	4	2	37	22	5	182
2006	23	3	25	0	10	1	5	2	36	14	3	122
2007	26	4	15	0	6	0	9	0	85	27	1	173
2008	13	7	17	3	5	2	2	0	98	49	2	198
Toplam	139	47	152	3	84	11	32	4	285	130	17	904
%	15.38	5.20	16.81	0.33	9.29	1.22	3.54	0.44	31.53	14.38	1.88	100.00

Tablo 2: Hastaların Aylara ve Yıllara Göre Dağılımı

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12		
Yıllar	Ocak	Şubat	Mart	Nisan	Mayıs	Haziran	Temmuz	Ağustos	Eylül	Ekim	Kasım	Aralık	Toplam	%
2003	0	0	0	0	17	14	8	5	5	10	10	8	77	8.52
2004	8	7	16	15	27	11	13	10	9	15	11	10	152	16.81
2005	5	14	19	26	26	21	24	7	11	7	11	11	182	20.13
2006	6	5	12	27	12	9	7	10	5	9	9	11	122	13.50
2007	6	16	32	16	23	16	23	4	8	8	7	14	173	19.14
2008	6	11	16	23	24	18	9	23	12	18	27	11	198	21.90
Toplam	31	53	95	107	129	89	84	59	50	67	75	65	904	
%	3.43	5.86	10.51	11.84	14.27	9.85	9.29	6.53	5.53	7.41	8.30	7.19		100

Tablo 3: Hastahkların Yerleştikleri sisteme göre dağılımı

Yıllar	Sindirim	Solunum	Dolaşım	Üriner	Sinir	Deri	Metabolizma	Kan Parazitleri	Parazit	Enfeksiyon	Zehirlenme	Diğer	Toplam
2003	20	15	3	0	2	9	5	20	0	3	0	5	82
2004	55	40	7	5	2	4	6	17	10	4	0	20	170
2005	53	41	7	3	1	3	10	12	17	14	1	35	197
2006	33	31	6	1	2	8	2	15	19	5	0	24	146
2007	33	34	6	3	0	7	2	11	29	12	7	45	189
2008	37	28	2	3	0	13	4	9	33	12	1	66	208
Toplam	231	189	31	15	7	44	29	84	108	50	9	195	992
%	23.29	19.05	3.13	1.51	0.71	4.44	2.92	8.47	10.89	5.04	0.91	19.66	100.00